

Τραύμα και Εγκατάλειψη

Αριστομένης Κ. Ματσάγγας

Ψυχίατρος – Ψυχοθεραπευτής,

Εργαστήριο Ανατομίας, Παθολογικής Ανατομίας & Φυσιολογίας –
Διατροφής (Δ/ντης: Καθηγητής Δ. Χανιώτης), e-mail: dchaniotis@uniwa.gr
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών, Σχολή Επιστημών Υγείας & Πρόνοιας,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Αλληλογραφίας:
a.matsaggas@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη θεραπεία ορισμένων ασθενών, που είχαν εγκαταλειφθεί σε μια περίοδο της ανάπτυξής τους από τους γονείς τους, συναντούμε τις εκδηλώσεις μιας μαζοχιστικής αυτοεγκατάλειψης μπροστά στην απειλή του επανατραυματισμού. Πρόκειται για μια σύνθετη αμυντική κίνηση επανατοποθέτησης των απειλούμενων ορίων του εαυτού και αποκατάστασης της εικόνας του σώματος. Ως εγκατάλειψη νοείται εδώ η ψυχική κατάσταση του παιδιού που δεν έχει στη διάθεσή του ένα σταθερό εξωτερικό αντικείμενο που το επενδύει λιβιδινικά.

Λέξεις-κλειδιά: τραύμα, εγκατάλειψη, επανατραυματισμός, όρια εαυτού, εικόνα του σώματος.

Εισαγωγή

Ορισμένοι ασθενείς, σε στιγμές που αναβιώνουν την απειλή της τραυματικής εγκατάλειψης, αισθάνονται τον εαυτό τους ως παρατηρητή έξω από το σώμα τους. Αυτό συμβαίνει δραματικά όταν αίρεται πρόωρα η διχοτόμηση μεταξύ σώματος/ψυχισμού, που είχε εγκατασταθεί μετά το τραύμα για την προστασία και των δύο, όπως παρατήρησε ο Anzieu¹ (1989 σελ. 131). Η συνακόλουθη αίσθηση της αποπροσωποποίησής τους είναι αφόρητη. Αναζητούν τότε την «ένωση» με το αντικείμενο μέσω της αυτοεγκατάλειψης και ταυτοχρόνως την «αυτονομία» και την «άγρια διαύγεια» που τους παρέχει η διαγραφή των ορίων τους μέσω της επώδυνης εμπειρίας.

Πρόκειται για ασθενείς με ελλειμματική την αίσθηση του εσωτερικού τους ψυχικού χώρου όπου η εμπειρία περιέχεται². Συνήθως οι ασθενείς αυτοί αναφέρουν πολλαπλά τραύματα, όπως π.χ. αποχωρισμούς από τους γονείς, νοσηλείες με επώδυνες ιατρικές επεμβάσεις, χωρισμό ή διαζύγιο γονιών, ανεξέλεγκτη συμπεριφορά ενός ενήλικα. Πρόκειται για περιπτώσεις που έζησαν την απειλή απώλειας της εξάρτησης από ένα αξιόπιστο αντικείμενο, που δεν κατανοεί την εμπειρία της σωματικής αρρώστιας του και δεν περιέχει τις εντάσεις. Σε αυτά τα

---

¹ Anzieu D., *The Skin Ego*, New Haven, Yale University Press, 1989. σελ.131

² Stewart H., *Changes in the Experiencing of Inner Space*, In "Psychic Experience and the Problems of Technique", London, Tavistock/Routledge, 1992, chapter 4.

παιδιά παρατηρείται ένα μίγμα συναισθηματικής εγκατάλειψης (απόρριψης) και υπερπροστασίας (εναγκαλισμού) από τους γονείς τους, όπως είναι δυνατόν να παρατηρήσουμε σε ορισμένες περιπτώσεις συναισθηματικής αποεπένδυσης του παιδιού από μια μητέρα με κατάθλιψη. Στις περιπτώσεις αισθητηριακής αποστέρησης παρατηρούμε το παιδί να κινεί ρυθμικά το σώμα του για να αυτονανουριστεί, ή και να κτυπά το κεφάλι του στον τοίχο και να αυτοτραυματίζεται για να εγκαταστήσει μια ψυχο-σωματική πραγματικότητα με αυτόν τον τρόπο³. Αυτό που προτείνεται τώρα να σκεφθούμε είναι η άμυνα της αυτοεγκατάλειψης στο άτομο που «κτυπά» πάνω στην πραγματικότητα για να διαγράψει πού ο εαυτός του τελειώνει και πού ο κόσμος έξω απ' αυτό αρχίζει, να διασφαλίσει δηλαδή τα όρια του σώματός του και την αίσθηση ότι υπάρχει.

Στους ασθενείς που εξετάζουμε εδώ, οι «σαδομαζοχισμοί» (όπου στη φαντασία ή στη συμπεριφορά συνδέονται οι επώδυνες εμπειρίες, η επιθετικότητα και η ευχαρίστηση) συνιστούν τις προσπάθειες άμυνας εναντίον της απειλής του επανατραυματισμού⁴. Ο εαυτός αισθάνεται ασφαλής στην επώδυνη κατάσταση. Η απόρριψη και η αυτοαποκαλούμενη εγκατάλειψη δεν είναι το τραύμα, αλλά η απόπειρα «αυτοθεραπείας» εκ της απειλής του αληθινού τραύματος, του ανείπωτου άγχους του αφανισμού, της τραυματικής διακοπής της αίσθησης της συνέχειας της ύπαρξης, που εκδηλώνεται μεταξύ άλλων, με την αίσθηση της αποξένωσης από το σώμα.

Θα αναφερθώ εν συντομία στη θεώρηση του τραύματος, πρώτα σε σχέση με την κατακλυστική επίδραση των εντάσεων και στη συνέχεια σε σχέση με τις διαδοχικές επιδράσεις μιας παθολογικής σχέσης, που έχει ως επακόλουθο την καθήλωση σε μηχανισμούς ναρκισσιστικών ταυτίσεων, την ατελή διαφοροποίηση εαυτού / αντικειμένου και την προσκόλληση στο τραύμα.

Ο ρόλος του αντικειμένου στα διάφορα στάδια ψυχοποίησης (δέσμευσης της ποσότητας της ενέργειας στη φαντασία και ρύθμισης, μετασχηματισμού και ένταξης της στην ψυχική πραγματικότητα) έχει μελετηθεί από πολλούς συγγραφείς σε συνάρτηση με το τραύμα. Σε ένα στάδιο της ψυχοποίησης ο Winnicott⁵ περιγράφει τη διαδικασία τοποθέτησης του αντικειμένου έξω από την περιοχή της υποκειμενικής εμπειρίας με αποτέλεσμα το Εγώ να κατακτά την ικανότητα χρήσης του αντικειμένου. Η τομή του γόρδιου δεσμού των ναρκισσιστικών ταυτίσεων, που στόχο έχει τον παντοδύναμο έλεγχο του αντικειμένου, την κατάργηση δηλαδή του χωρισμού και της αναγνώρισης ότι το αντικείμενο έχει αυτόνομες επιθυμίες, συνιστά το πιο δύσκολο βήμα στην ανάπτυξη⁶. Σχηματικά, χωρίς να παραβλέπουμε τις διαβαθμίσεις, μπορούμε να πούμε ότι το υποκείμενο καταστρέφει το αντικείμενο, το αποεπενδύει. Το εξωτερικό αντικείμενο διατίθεται προς καταστροφή αλλά δεν καταρρέει, ούτε αντεκδικείται.

---

³ Winnicott D.M., *Playing and Reality*, London, Tavistock/Routledge, 1971.

⁴ Grossman I.W., *Pain, Aggression, Fantasy and Concepts of Sadomasochism*, Psycho-Analytic Quarterly, 1991, LX, 1, 22-52.

⁵ Winnicott D.M., *Playing and Reality*, London, Tavistock/Routledge, 1971.

⁶ Winnicott D.M., *Playing and Reality*, London, Tavistock/Routledge, 1971.

Τα αντικείμενα που συναντώνται στην τύχη, σχηματίζονται, με ναρκισσιστικές ταυτίσεις, στο πρότυπο του εαυτού. Εδώ είναι το σταυροδρόμι. Ή θα αποτελέσουν χαμένες ευκαιρίες ή θα καταστραφούν και θα αντέξουν την καταστροφή για να αρχίσει η γνώση και η αναζήτηση. Στο «πάτωμα» ρίχνεται σαν πρόσκληση παιχνιδιού και όχι σαν τρόπαιο ένα συμβολικό υποκατάστατο της μητέρας που απουσιάζει. Ένας νοητός χώρος κοινής εμπειρίας δημιουργείται. Για να λάβει χώρα η μάθηση χρειάζεται η διεργασία του πένθους που θα επιτρέψει τη δημιουργία αυτού του ενδιάμεσου χώρου, με την αποδοχή της απουσίας και της διαφοράς. Το ερώτημα τίθεται εκ των υστέρων με δοκιμές και προσπάθειες. Μάθηση σημαίνει ότι ανακαλύπτουμε την αλήθεια που εκ των προτέρων είμαστε έτοιμοι να δημιουργήσουμε. Ο ρόλος της μητέρας για την απαρτίωση στο χώρο και στο χρόνο (μεταξύ διαφόρων πλευρών του ψυχισμού και μεταξύ διαφόρων αναπαραστάσεων εαυτού και αντικειμένου στο χρόνο), καθορίζεται από τη δική της απαρτίωση Εγώ/Υπερεγώ/Ιδεώδες του Εγώ, καθώς επίσης και από το δικό της περιβάλλον με το οποίο βρίσκεται σε συντονισμό (Grinberg, 1990 και Osofsky, Kohen and Drell, 1995).

Στην αρχή δρα ως βοηθητικό Εγώ, ερμηνεύοντας και οργανώνοντας την εμπειρία του μωρού. Με την ενεργητική της προσαρμογή στις ανάγκες του θυμάται, σκέφτεται και συνδέει την παρούσα εμπειρία του με προηγούμενες και εισάγει επίσης μια προσδοκία μέλλοντος. Η μητέρα διαβάζει περισσότερα σ' αυτά που επικοινωνούνται στη διάδρασή της με το παιδί, προσδοκώντας το μέλλον όπου θα είναι σε θέση να της μιλά και να της εξηγεί. Ταυτόχρονα μέσα από την ομιλία της συμβαίνουν και άλλα πολλά ανάμεσά τους, πολύ λεπτά για την ικανότητα παρατήρησής μας : κινήσεις, χειρονομίες, σωματική επαγή, αφή κ.λπ., που δηλώνουν την επικοινωνία και συντελούν στην απαρτίωση σωματικού/ψυχικού. Δεν πρόκειται μόνο για μια στιγμή στην ανάπτυξη, αλλά για μια στιγμή στους κύκλους της επανάληψης απ' όπου διαρκώς αναδύεται η αυτονομία και ορίζεται η εικόνα του σώματος.

Σχηματικά μπορούμε να πούμε ότι η εγκατάλειψη συνιστά ένα ψυχικό τραύμα διότι επιφέρει τη διακοπή αυτών των ρυθμών. Η κάθε περίπτωση χρειάζεται ξεχωριστή εκτίμηση των επιδράσεων στη λύση της συνέχειας της εμπειρίας, που έχει ως αποτέλεσμα τη ντροπή και την ανασφάλεια. Για τη συζήτησή μας αρκεί να σημειώσουμε ότι η διακοπή των ρυθμών και η λύση της οργάνωσης και ένταξης των ερεθισμών στις αλυσίδες των μνημονικών ιχνών αντιμετωπίζονται με μια συρρίκνωση του ενδιάμεσου χώρου της εμπειρίας και πτώχευση της ψυχικής ζωής.

Γύρω από τον πυρήνα του τραύματος δρα μια διαρκής εξελικτική σύγκρουση με κυρίαρχους μηχανισμούς τις διχοτομήσεις και τις προβλητικές ταυτίσεις, με αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της προσωπικότητας. Η διχοτόμηση μεταξύ σωματικού/ψυχικού συνιστά μια βασική άμυνα αυτής της τάξης.

Σε ορισμένα άτομα, τα οποία μετέπειτα ευνοϊκές συνθήκες βοήθησαν να αρθούν οι επιπτώσεις ενός τραύματος, παρατηρούμε μια άνθιση της δημιουργικότητας. Το τραύμα έδρασε εδώ ως «μπόλιασμα» σε μια καινούργια λειτουργία⁷. Σε άλλα άτομα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο⁸. Εκεί τα παιδικά τραύματα επιφέρουν αναστολή των

---

⁷Kris E., *Psychoanalytic Explorations in Art*, New York, International Universities Press, 1952/

⁸ Grossman I.W., Pain, Aggression, Fantasy and Concepts of Sodomasochism, *Psycho-Analytic Quarterly*, 1991, LX, 1, 22-52.

συμβολικών διεργασιών και τρόπο μπροστά στον εσωτερικό και εξωτερικό κόσμο. Οι Engel και συν. (1979) μελέτησαν την περίπτωση της Monica από τη στιγμή που γεννήθηκε με ατρησία του οισοφάγου. Ετρέφετο μέσω γαστρικού συριγγίου μέχρι την ηλικία των δύο ετών, οπότε αποκαταστάθηκε η ατρησία χειρουργικά. Πέρα από αυτό το γεγονός, το μωρό είχε υποστεί πολλαπλά τραύματα που αφορούσαν τις πρώιμες σχέσεις με τα αντικείμενά της. Στη συζήτηση της περίπτωσης της, όπως είχε εξελιχθεί επί 26 χρόνια που την παρακολουθούσαν, αυτό που έκανε εντύπωση ήταν η ιδιαίτερη δυσκολία της να δώσει υλικό από τη φαντασία της και στοιχεία από την ψυχική της ζωή.

Συζήτηση

Η εγκατάλειψη των παιδιών από τους γονείς τους ισοδυναμεί με την επιθυμία τους να τα σκοτώσουν. Ο τρόμος τους μπροστά στο φόνο (συσπείρωση σε θέση μάχης), εκδηλώνεται με έντονο άγχος ευνουχισμού και με την απειλή ότι θα ζήσουν πάλι ανυπεράσπιστοι την τραυματική στιγμή. Η επιθυμία «να τα σκοτώσουν» με φαντασιώσεις κυνηγιού, μάχης, εκτέλεσης κ.λπ., με την λιβιδινική και την ναρκισσιστική επένδυση (πεθαίνει ένδοξα μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα : ζήτω ο αρχηγός) συνιστούν το δεσμό της ζωής. Ο Pollock επεσήμανε : *«Είναι στη φύση της ανθρώπινης εμπειρίας ότι ο άνθρωπος θα εμπλακεί σε εμπειρίες κατά τις οποίες μπορεί να αισθανθεί εγκαταλελειμμένος. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις αυτές οι εμπειρίες είναι τέτοιας δριμύτητας, χρονιότητας, ποιότητας (είναι τόσο) αιφνίδιες ή επίμονες που καθιστούν το άτομο ευάλωτο σε τέτοια γεγονότα στην μετέπειτα ζωή. Με την κατανόηση του νοήματός τους μπορούμε να επέμβουμε θεραπευτικά»*⁹.

Εδώ μελετούμε ορισμένες πλευρές αυτής της προβληματικής από τη σκοπιά μιας παθολογικής σχέσης, στην οποία το παιδί αισθάνεται όμηρος από έναν άλλο, ο οποίος εν τούτοις δεν θέλει να έχει καμιά ανάμιξη. Η αποτυχία ενός τρίτου όρου αναφοράς, που θα έδινε νόημα και συμβολικό περιεχόμενο, εκδηλώνεται με την αίσθηση ότι κανείς δεν επιβλέπει, δεν παρακολουθεί, ούτε παρίσταται ως μάρτυρας στην παρούσα ψυχική του κατάσταση στη σχέση του με το αντικείμενο.

Ο Khan (1963), στην κλασική του εργασία *«Η έννοια του αθροιστικού τραύματος»* παρακολουθεί την αποτυχία της μητέρας στο ρόλο της ως προστατευτικής ασπίδας κατά το προλεκτικό στάδιο της ανάπτυξης του παιδιού. Γράφει : *«Είναι η εισβολή των προσωπικών αναγκών και συγκρούσεων της μητέρας που χαρακτηρίζουν την αποτυχία της αναφορικά με το ρόλο της ως προστατευτικής ασπίδας»*¹⁰. Εισάγεται έτσι μια «προκατάληψη» «*bias*» στην εξέλιξη του παιδιού, με βάση την οποία αναπτύσσεται μια ειδική για την κάθε περίπτωση διάδραση, η οποία καταλήγει σε μια συμπαγνία ανάμεσα στο μωρό και στη μητέρα. Σύμφωνα με τον Μ. Kahn τα καταστροφικά αποτελέσματα αυτής της συμπαγνίας παγιώνονται στην εφηβεία και συνίστανται στην απόρριψη κάθε επένδυσης προς τη μητέρα καθώς επίσης και στην αδυναμία απαρτίωσης των εννομήσεων. Ο έφηβος αυτός αποποιείται την κατοχή των

---

⁹ Pollock H.G., Abandonment. In A. Rothstein (Ed.) *The Reconstruction of Trauma. Its Significance in Clinical Work*, New York, International Universities Press, 1986, 105-120, σελ. 119-120

¹⁰ Kahn M.M.R., *The concept of cumulative trauma*. In *The Privacy of the Self.*, New York, International Universities Press, 1963, σελ. 57

συναισθημάτων και των εννομήσεών του, καθώς επίσης και την ευθύνη τους. Όσον αφορά την κεντρική ψυχική διεργασία, που εμπλέκεται εδώ, ο Kahn γράφει για «μια ταύτιση η οποία παραμένει βασικά στο επίπεδο της ενσωμάτωσης και της προβολής, παρεμποδίζοντας την εσωτερική και την αφομοίωση νέων σχέσεων με το αντικείμενο και επιφέροντας σύγχυση στη διαφοροποίηση και ανάπτυξη των ψυχικών δομών...»¹¹. Αυτοί οι έφηβοι συναντούν ιδιαίτερα προβλήματα στην απαρτίωση της εικόνας του σώματος του ενήλικα, η οποία απαιτεί τη διεργασία πένθους, ενώ η μαζοχιστική λύση που δίνουν παρακάμπτει αυτή την εργασία. Σύμφωνα πάλι με τον Kahn, ο μαζοχισμός αποτελεί ένα είδος άμυνας, η οποία «φέρει» το Εγώ και τον εαυτό που απειλούνται από την ψυχική οδύνη και τον αφανισμό. Στόχος επομένως της θεραπείας, τονίζει ο συγγραφέας, είναι «να καταστήσει το Εγώ ικανό να χαλαρώσει τα παντοδύναμα συστήματα ελέγχου, έτσι ώστε ο εαυτός να μπορέσει να βιώσει την ψυχική οδύνη χωρίς την απειλή του αφανισμού»¹².

Με τη μαζοχιστική αυτοεγκατάλειψη είναι σα να πηγαίνουν πίσω από την πλάτη του εαυτού τους και να τον καταδίδουν. Αντί να κρύβονται πίσω από τον εαυτό τους, για να παρατηρήσουν τη διάδρασή τους με τους άλλους, κρατώντας μια στέρεη επαφή με την πραγματικότητα, αντί δηλαδή να παίζουν με τους άλλους, υποφέρουν, κάνοντας πραγματικότητα ορισμένες φαντασιώσεις παντοδυναμίας. Γιατί ; Για να μην παραμερίσουν τον εαυτό από το κέντρο, να μη χάσουν το αντικείμενο-εαυτό ούτε στιγμή από τα μάτια τους. Ο ασθενής που έχει εγκαταλειφθεί, αισθάνεται ότι έχει εξαπατηθεί. Για να μη σκοντάψει πάνω στην αλήθεια της οδύνης παίρνει μια «διοικητική» απόφαση (του ελλειμματικού ιδεώδους του εγώ) να ζει συνειδητά και ασυνείδητα αυτό που γνωρίζει ότι είναι ψέμα, με την παντοδύναμη πλάνη ότι ελέγχει (παραβαίνει) την αλήθεια και εξασφαλίζει τη συνέχεια της ύπαρξής του απαρνούμενος τις επώδυνες διακοπές της (διαψεύδοντας τα αισθανόμενα της σωματικής διαταραχής).

Στο θεραπευτικό πλαίσιο η δυάδα θεραπευτού/θεραπευόμενου συνιστά ένα «υποστηρικτικό» περιβάλλον ομιλίας, όπου αναγνωρίζεται πρώτα απ'όλα η ανάγκη να μην καταργηθούν πρόωρα οι άμυνες (διαψεύσεις, διχοτομήσεις), που είναι απαραίτητες για την οικονομία της συγκεκριμένης οργάνωσης του ασθενούς¹³. Η «ανάγκη» του θεραπευόμενου να κρατήσει το θεραπευτή σε μια θέση Ιδεώδους του εγώ θέτει ιδιαίτερα προβλήματα τεχνικής σε σχέση με τη διαδικασία πένθους, που κινητοποιεί η θεραπευτική διαδικασία. Ο Grinberg αναπτύσσει ως εξής το θέμα που μας απασχολεί : «Η ενδοβλητική ταύτιση είναι ένα μέρος της φυσιολογικής ανάπτυξης. Η μητέρα ... είναι το πρώτο αντικείμενο των ενδοβλητικών ταύτισεων ... και η αντιστοιχούσα ενδοβλητική ταύτιση δρα ως ένα κεντρικό σημείο στο σχηματισμό του Εγώ και στη σταθεροποίησή του». (Σύμφωνα με τον J. Begoïn (1984), η εγκατάλειψη της ναρκισσιστικής ταύτισης συνιστά το κύριο οικονομικό πρόβλημα της ανάλυσης. Η αλλαγή από τη ναρκισσιστική ταύτιση προς την ενδοβλητική ταύτιση καθορίζεται από

---

¹¹ Kahn M.M.R., The concept of cumulative trauma. In The Privacy of the Self., New York, International Universities Press, 1963, σελ. 56-57

¹² Kahn M.M.R., The concept of cumulative trauma. In The Privacy of the Self., New York, International Universities Press, 1963, (1979), σελ. 212

¹³ Grinberg L., The Goals of Psychoanalysis. Identification, Identity and Supervision. London, Karnac, 1990.

την επεξεργασία της καταθλιπτικής θέσης, όπως το αναπτύσσει η Klein, (1955) (Grinberg, 1990, σελ. 45).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Anzieu D., *The Skin Ego*. New Haven, Yale University Press, 1989.
2. Begoin J., *Presentation: Quelques repères sur l'évaluation du concept d'identification*. Revue Française de Psychanalyse. 1984, 48.
3. Breuer J. and Freud S. (1895), *Studies in Hysteria*, S.E., 2.
4. Engel L. G., Reichsman K. F., reported by Vederman M. Monica: *a 25- year longitudinal study of the consequences of trauma in infancy*, Journal of the American Psycho-Analytic Association, 1979, 27, 1, 107-126.
5. Erikson E. H., *Childhood and Society*, New York, Norton, 1950.
6. Freud S., (1894), *The Neuro-psychoses of Defence*, S.E., 3.
7. Freud S., (1911), *Formulations on the two Principles of Mental Functioning* S.E., 12
8. Freud S., (1914), *On Narcissism: an Introduction*, S.E., 14.
9. Freud S., (1920), *Beyond the Pleasure Principle*, S.E., 18.
10. Freud S., (1926), *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*, S.E., 20.
11. Freud S., (1933), *New Introductory Lectures on Psychoanalysis*, S.E., 22.
12. Freud S., (1939), *Moses and Monotheism* S.M., 23.
13. Grinberg L., *The Goals of Psychoanalysis. Identification, Identity and Supervision*. London, Karnac, 1990.
14. Grossman I.W., *Pain, Aggression, Fantasy and Concepts of Sadomasochism*, Psycho-Analytic Quarterly, 1991, LX, 1, 22-52.
15. Kahn M.M.R., *The concept of cumulative trauma. In The Privacy of the Self*, New York, International Universities Press, 1963, σελ. 42-48.
16. Kahn M.M.R., *From Masochism to Psychic Pain*, In "Alienations and Perversions", New York, International Universities Press, 1979.
17. Klein M., (1955), *On Identification*, In "Melanie Klein: Envy and Gratitude and Other Works 1946-1963", New York, Delta Books, σελ. 141-175.
18. Kohut H., *The Analysis of the Self*, New York, International Universities Press, 1971.
19. Kris E., *Psychoanalytic Explorations in Art*, New York, International Universities Press, 1952.
20. Krystal H., *Trauma and Affects, Psychoanalytic Study of the Child*, 1978, 33, 81-116. Laplanche J. and Pontalis, J-B. *The Language of Psychoanalysis*, New York, Norton, 1973.
21. Mahler, S.M., Pine F. and Bergman, A. *The Psychological Birth of the Human Infant. Symbiosis and Individuation*, New York, Basic Books, 1975.

22. Osofsky D. Cohen G. and Drell M., ***The Effects of Trauma on Young Children: a Case of Two-Year-Old Twins***. International Journal of Psychoanalysis, 1995, 76, 595-607.
23. Pollock H.G., ***Abandonment. In A. Rothstein (Ed.) The Reconstruction of Trauma. Its Significance in Clinical Work***, New York, International Universities Press, 1986, 105-120.
24. Ποταμιάνου Α., ***Ψυχική οικονομία και δυναμική στις οριακές καταστάσεις***, Αθήνα, Χατζηνικολή, 1993.
25. Sandler J., ***From Safety to Superego***, London, Karnac Books, 1987.
26. Stewart H., ***Changes in the Experiencing of Inner Space***, In "Psychic Experience and the Problems of Technique", London, Tavistock/Routledge, 1992, chapter 4.
27. Winnicott D.M., ***Playing and Reality***, London, Tavistock/Routledge, 1971.

Trauma and Abandonment

Aristomenis K. Matsagas

Psychiatrist – Psychotherapist
University of West Attica, School of Health and Care Sciences
Department of Biomedical Sciences
e-correspondence: a.matsaggas@gmail.com

Abstract

In the treatment of some patients, who had been abandoned by their parents at a period of their development, we encounter the manifestations of a masochistic self-abandonment in the face of the threat of re-traumatization. It is a complex defensive move to reposition threatened self boundaries and restore body image. Abandonment here means the mental state of the child who does not have at his disposal a stable external object which could function as a libidinal investment.

Keywords: trauma, abandonment, re-traumatization, self-limitations, body image.